

T1.1.1 Eco-museum cross-border model and network developed

Version Final

Guidelines in Montenegrin Language

2020

Lead Partner

Project Partners

Herceg Municipality

Magna Grecia Mare
Macedonia

Tricost Municipality

Local Democracy
Agency - Niksic

Herceg Novi Municipality

Associated Partner

JAKZM
AGENCIJA ZA KVALITET
I RAZVOJ U MANUFAKTURAMA

Co.Co.Tour

Zaštita, unapređenje i promocija prirodnog i kulturnog nasljeđa priobalnih zajednica jačanjem modela eko-muzeja sa ciljem pametnog i održivog upravljanja TURIZMOM

ZAJEDNIČKE SMJERNICE I STANDARDI ZA PROMOCIJU MODELA EKO-MUZEJA

Pregled sadržaja

1. Prošireni rezime.....	3
2. Opšta definicija eko-muzeja.....	4
3. Priobalni i pomorski eko-muzej.....	4
4. Prototip lučkog muzeja Trikaze.....	4
5. Zajedničke smjernice.....	5
5.1 Smjernice za definisanje i uspostavljanje eko-muzeja.....	5
5.2 Smjernice za razvoj i upravljanje eko-muzejem.....	7
5.3 Smjernice o uključenosti i učešću zajednice eko-muzeja.....	12

1. Prošireni rezime

Ovaj dokument, pripremljen od udruženja PP3 Magna Grecia Mare putem spoljne ekspertize, predstavlja zajedničke smjernice i standarde za upravljanje i unapređenje plana eko-muzeja u okviru VPT1 - Razvoj prekograničnog modela eko-muzeja za unapređenje kulturnog i turističkog potencijala priobalne zajednice, aktivnost A.T1.1 projekta CO.CO.TOUR.

Smjernice CO.CO.TOUR-a su usmjerene na identifikaciju zajedničkog modela prekograničnog eko-muzeja i jačanje mreže eko-muzeja za unapređenje imovine primorskih zajednica.

Smjernice su posebno razvijane na bazi znanja koja se temelji na rezultatima i iskustvima koje je stekao italijanski partner (Muzej luke Trikaze) na projektu i na lekcijama naučenim kroz teritorijalne analize predstavljene tokom određene prekogranične radne sesije u Trikaze-u.

Krajnji cilj metodologije jeste pružanje alata za tehničku podršku lansiranju i jačanju „kontekstualno orijentisanih“ projekata eko-muzeja.

Prema definiciji Međunarodnog savjeta muzeja (ICOM) eko-muzej treba klasifikovati kao proces, prije nego kao proizvod, a to posebno zavisi od lokalne zajednice. Eko-muzej je zasnovan na tri glavna elementa:

1. Nasljeđe **umjesto kolekcije;**
2. teritorija, umjesto **skupa zgrada;**
3. stanovništvo, umjesto publike.

Polazeći od definicije priobalnog eko-muzeja, smjernice su podijeljene u tri grupe. Za svaku grupu, **faze** i instrumenti za postizanje ciljeva su definisani.

2. Opšta definicija eko-muzeja

Eko-muzej je muzej **koji prožima** zajednicu i pruža jedinstveni mehanizam za angažovanje zajednice, u kojem članovi zajednice rade na očuvanju i učenju materijalnog i nematerijalnog nasljeđa u svom živom obliku.

Kroz konsultacije u zajednici, zainteresovane strane su saglasne oko prirodnih i kulturnih dobara koja vrijede i prave planove kako bi se osiguralo da se sačuvaju i koriste za njegovanje kulture održivosti.

Za razliku od tradicionalnog muzeja, eko-muzeji ne moraju nužno skupljati predmete u muzejskim objektima. Umjesto toga, omogućavaju zajednicama da čuvaju vrijedne predmete, lokacije i **kulturne prakse** tamo gdje postoje, poboljšavajući njihovu vidljivost i doprinos koji daju aktivnostima za razvoj zajednice.

Eko-muzej je kulturološki fenomen koji potiče od odnosa između određenog mjesta, koje obuhvata nasljeđe i umjetničke predmete i ljudi koji čine zajednicu i identitete koji naseljavaju to mjesto. Eko-muzeji se formiraju uz učešća tri **glavna turistička aktera/grupe**: članovi, posjetioци, i lokalni stanovnici i njihovog djelovanja i odnosa sa pratećim umjetničkim predmetima i nasljeđem uključene zajednice i mjesta.

3. Priobalni i pomorski eko-muzej

Priobalni eko-muzej je vrsta eko-muzeja koji se zasniva na centralnoj ulozi lokalne priobalne i pomorske lokalne zajednice što je njegovo „primarno i osjetljivo“ nasljeđe. Model priobalnog muzeja, zasnovanog na **izvornom pristupu odozdo-na-gore**, obično unapređuju i dinamički podržavaju primorske i priobalne mediteranske zajednice. Čitav projektni ciklus izgleda kao participativni proces prepoznavanja, održavanja i upravljanja pomorskim i probalnim lokalnim kulturnim nasljeđem, omogućivši održivost socijalnog rasta, zaštitu životne sredine i ekonomski rast.

Ekomuzej je stoga institucija kulture, strukturisana prema lokalitetima, itinereriima i sistemima, obezbjeđujući, u datim obalskim zonama, i uz učešće lokalne zajednice, istraživanje, zaštitu i unaprijeđenje ambijentalnih, istorijskih i kulturnih vrijednosti koje predstavljaju okruženje i način života koji se prepliću, utemeljeno i posvećeno razvoju. Potpuno je jasno da teritorijalni opseg priobalnog eko-muzeja idealno treba da uključuje staru luku kao simbolično mjesto snažne zajedničke veze između zajednice i njihove kulture.

Prisustvo luke kao fizičkog i idealnog mjesta na kome se i oko koga se razvija projekat eko-muzeja stvara uslov prostornog prioriteta u kome treba pokrenuti razvojni projekat zasnovan na ponuđenoj **istorijskoj prednosti prema lukama, u smislu odnosa.**

4. Prototip muzeja luke Trikaze

Projekat CO.CO.TOUR prepoznaje organizacioni i upravljački model muzeja luke Trikaze kao već razvijeni **preporučeni** prototip iz kojeg se crpe iskustva i dobre prakse.

Osnivanje muzeja luke Trikaze omogućeno je sinergijom Opštine Trikaze, Asocijacije Magna Grecia Mare (upravljačko tijelo), Međunarodnog centra za napredne mediteranske agronomske studije Barija (CIHEAM Bari), **Regionalnog parka „Costa Otranto, S. Maria di Leuca e Bosco di Tricase“** i Univerziteta u Salentu. Finansiran je u okviru programa teritorijalne saradnje Italija-Grčka (INTERREG 2007 - 2013). Smješten u sredini područja zaštićenog regionalnim parkom prirode „Costa Otranto, **Santa Maria di Leuca e Bosco di Tricase“**, muzej luke Trikaze je možda jedinstveni konkretan primjer, široko rasprostranjene **„muzealizacije luke**, njenog mora, njene priobalne teritorije i zajednice ljudi, koji žive između mora i kopna od pamtivijeka.

Ovo je jedan od rijetkih modela ekonomskog, socijalnog razvoja i zaštite životne sredine i savršen i konkretan primjer trenutnog koncepta održivosti, primijenjenog na mediteransku priobalnu zajednicu.

Muzej luke Trikaze je formalno prepoznat kao „Eko-muzej od regionalnog interesa“ br. 1182/2017 **vlade regije Pulja**, u skladu sa regionalnim zakonom br. 15/2011, slijedeći povoljno mišljenje Konsultativnog odbora za eko-muzeje, na inicijativu Odjeljenja za **turizam, ekonomiju kulture i teritorijalno unapređenje regije Pulja**.

5. Zajedničke smjernice

Smjernice za planiranje, jačanje i upravljanje priobalnim eko-muzejem zamišljene su kao korisničko-prijateljski alat koji podržava izbor projekata na osnovu **a bottom-up intervention**. Na osnovu ovoga, smjernice su strukturirane u tri različita proceduralna koraka koja razlikuju projektni ciklus priobalnog eko-muzeja. Tri koraka su sljedeća:

Korak 1: Definicija i osnivanje eko-muzeja

Korak 2: Razvoj i upravljanje eko-muzejom

Korak 3: uključivanje i učešće zainteresovanih strana

Za svaki korak smjernice ukazuju na moguće radnje, ishod i operativne alate koji se mogu aktivirati, bilo odvojeno ili sinergijski, za postizanje planiranih ciljeva.

Iako se prva dva koraka mogu smatrati uzastopnim i pripremnim, treći korak koji uključuje lokalne zajednice, može se smatrati **horizontalnim** naspram cijelog procesa projekta eko-muzeja, koji jeste primenljiv u svakom trenutku.

5.1 Smjernice za definisanje i uspostavljanje eko-muzeja

Ovaj korak se može podeliti na četiri različite faze:

Teritorijalna definicija i odabir specifičnog sadržaja eko-muzeja: svrha dokumenta je da se

eko-muzej odnosi na priobalno i pomorsko područje koje karakterišu kulturna, geografska i **pejzažna homogenost (ili homogenost terena)**.

To bi zahtijevalo provjeru da li postojeća materijalna i nematerijalna imovina u tom određenom području lokalna zajednica doživljava kao resurse za stvaranje identiteta. Određeno mapiranje će biti usmjereno ka identifikovanju bilo kojih drugih kulturnih inicijativa u tom području kako bi se izbjeglo dupliranje i / ili unapređenje sinergije.

Definicija ciljeva i kulturnih projekata: uzimajući u obzir ovu akciju, dolje ćete pronaći samo kao primjere ciljeve koje je kao najbolje prakse muzej luke Trikaze inkorporirao u svoj statut kao dio inicijative.

Ciljevi muzeja zajednice (kao u samom statutu)

- Podizanje svijesti i promocija održivog razvoja lokalne zajednice, kulturnih, naučnih i obrazovnih institucija, tijela i udruženja i ekonomskih aktivnosti;
- Poboljšavanje postojećih ljudskih i prirodnih resursa u datoj oblasti i zaštita i promocija istorijskog, kulturnog i umjetničkog nasljeđa, prirode i životne sredine takođe i kroz treninge, edukativnim radionicama kako bi se olakšalo i pospješilo aktivno učešće lokalne zajednice;
- Podrška očuvanju i obnavljanju tradicionalnih ambijenata i sredina koje su tipične za priobalna i pomorska područja kako bi se sačuvale i osvjedočile materijalne i nematerijalne kulture, životne i radne navike lokalnog stanovništva te rekreativne, religijske i kulturne tradicije i upotreba prirodnih i energetske resursa, tehnologija i

sirovina u proizvodnim aktivnostima sa posebnim akcentom na ribarstvo, uključujući i bliske veze sa zaleđem i ostalim priobalnim populacijama, posebno u mediteranskom podneblju;

- Dokumentovanje, očuvanje i poboljšanje vrijednosti istorijskih uspomena teritorije i njenih materijalnih i nematerijalnih izraza kroz implementaciju "aktivnog" i koordinisanog "menadžmenta" događaja u okviru muzeja, dokumentacionih centara i tematskih obrazovnih radionica kao i kroz uključivanje i učešće stanovništva i institucija. Fokus je na odnosu prema teritoriji ka održivom razvoju posebno na socijalnim, kulturnim i ekonomskim pitanjima sa ciljem promocije opsežnijeg znanja o lokalnim identitetima i tradicijama i zaštiti prirodne sredine i očuvanju pomorskih i priobalnih područja;
- Slijediti misiju očuvanja, komunikacije i širenja identiteta i vrijednosti zajedno sa obrazovnim, kulturnim, naučnim, istorijskim, ekonomskim i prirodnjačkim institucijama i lokalnim stanovništvom;
- Primjena tradicionalnih znanja kroz moderne tehnologije u cilju ne samo da očuva već da razvije puni potencijal lokalnih tradicija, ekološke edukacije i poštovanja prema prirodi tako da promovišu šire poznavanje i širenje zanata i vještina;
- Organizacija turističkih i kulturnih tura koje imaju za cilj promociju poznavanja teritorije, njene kulture, te stvaranje prilika za korišćenje lokalnih proizvoda, edukacija, sportskih i rekreativnih aktivnosti;
- Pospješivanje interkacije između lokalnog stanovništva i posjetilaca/turista kako bi se promovisale nove forme održivog turizma, ali i temeljnijeg razumijevanja misije eko-muzeja;
- Organizacija kulturnih i obrazovnih inicijativa dizajniranih da ožive i promovišu istorijsko, kulturno i prirodno nasljeđe mora i obale i u širem smislu njihove aktivnosti i ljudske resurse;
- Težnja socijalnoj razmjeni i dijalogu između generacija i sa narodima mediteranskih zemalja kako bi se oživjelo tehničko znanje i tradicionalne vještine i osigurao valjan odnos između potrošnje i obnovljivih resursa;
- Podrška i promocija naučnim istraživanjima, obrazovnim i kooperativnim aktivnostima fokusiranim na istoriju, kulturu i tradicionalne umjetnosti posebno

- vezanim za ribarstvo i more, njihovu interakciju sa zaleđem i ostalim zemljama - životom i tipičnim aktivnostima priobalnih teritorija i životnom sredinom;
- koordinacija sopstvenih aktivnosti sa sličnim entitetima na regionalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou uključujući mediteranske zemlje koje su u direktnom kontaktu sa lokalnim stanovništvima;
 - Stvaranje mreže nacionalnih i međunarodnih korisnih odnosa za sprovođenje akcija i širenje, učešća i širenja rezultata podstičući na taj način slične inicijative;
 - Učešće u mreži eko-muzeja i u lokalnim i međunarodnim sistemima eko-muzeja;
 - Izgradnja participativnog sistema zasnovanog na zajednici koji karakteriše organizacioni kapacitet, preduzetnička odgovornost i institucionalna saradnja; Stimulacija uključivanja i učešća lokalnog stanovništva jer eko-muzej predstavlja izraz kulture teritorije i za polaznu osnovu uzima upravo lokalnu zajednicu.

Definisanje ciljeva i misije eko-muzeja proizilazi iz specifičnog Plana razvoja uspostavljenog od strane tijela zaduženog za promociju priobalnog eko-muzeja.

Uspostavljanje eko muzeja: ovom koraku projekta obično prethodi promotivna akcija podržana od kreatora inicijative. Zbog svoje inkluzivne i učesničke prirode za projekt eko-muzeja neophodno je, pogotovu za promociju, kolektivna zastupljenost koja bi trebala da stimuliše prepoznavanje lokalne zajednice i proces podizanja svijesti o njoj. U regionima gdje postoji specifičan regulatorni okvir ovaj princip je jednoglasno podržan od strane lokalnih pravila koja uspostavljaju regulative za priznavanje statusa "eko-muzeja od regionalnog značaja".

Podaci dobijeni istraživanjem sugerišu da je najbolja praksa povjeriti promociju eko-muzeja jednom ili više aktera kao što su:

- Posebno osnovana nevladina kulturna i udruženja za zaštitu životne sredine i fondacijama uključenim u očuvanje historijskog nasljeđa;
- pojedinačnim ili udruženim lokalnim vlastima;
- Javnim ili privatnim istraživačkim centrima.

Kada je osnivanje eko-muzeja u pitanju, važno je naglasiti da se razlikuju dva slučaja. U prvom slučaju osnivanje se bazira na specifičnim regulativama (mnoge italijanske regije imaju specifične zakone o eko-muzejima), dok u drugom slučaju osnivanje nije podržano kroz regulativni okvir (Albanija, Crna Gora). U prvom slučaju pravni okvir obezbjeđuje za osnivanje formalnost koja reguliše pravno priznavanje. Stoga je neophodno da se identifikuje upravljačko tijelo, ime, logo i definišu pravila. Usvajanje statuta je jako važan uslov za uspostavljanje muzeja. To nije samo simbolična nego i suštinska aktivnost putem koje se eko-muzej definiše, proglašava svoje ciljeve i na koji način će ih realizovati. To je esencijalni element identiteta kroz koji sertifikuje svoje članstvo u svjetskoj mreži muzeja (Međunarodni savjet muzeja ICOM zahtijeva postojanje statuta za prihvatanje institucije kao muzeja) i mreži eko-muzeja (na taj način se doprinosi zajedničkim definicijama u pogledu minimalnih zahtjeva), i sve dok se čuvaju i naglašavaju specifičnosti eko-muzeja.

Svaki eko-muzej mora imati statut i/ili pisana pravila:

- Neprofitne prirode, stalna institucija;
- Misiju i ciljeve;
- Oblike upravljanja;
- Finansijsku strukturu;
- Odredbe o procedurama i osoblju;
- Imovinu;
- Opšte principe upravljanja i očuvanja kolekcija ;
- opšte principe odredbi javne službe;
- Metode prikupljanja podataka o aktivnostima i menadžmentu u programske i statističke svrhe;
- Funkcije i dužnosti koje eko-muzeje namjerava da realizuje u teritorijalnom kontekstu kao i u okviru eventualne zajedničke organizacije.

Akreditacija i naučno priznanje: Ova akcija nezavisno od pravnog prepoznavanja rezultira i izgradnjom mreže odnosa i stabilnih saradnji i aktivnosti sa lokalnim vlastima i edukativnim institucijama. Eko-muzeji generalno uspostavljaju saradničke odnose pridružujući se u regionalne, nacionalne i/ili međunarodne mreže. Interesantan je

primjer u kontekstu muzeja luke Trikaze koji koordiniše mrežnim projektom Mediteranskih ribarskih zajednica kroz WEBPORT projekat.

5.2 Smjernice za razvoj i upravljanje eko-muzeja

Koraci u razvoju i upravljanju eko-muzeja mogu biti podijeljeni na sljedeći način:

- 1 - Definisane interne organizacije
- 2 - Identifikacija organizacionih, ljudskih i finansijskih resursa
- 3 - Istraživanje
- 4 - Razgovor
- 5 - Poboljšavanje
- 6 - Edukacija/trening, informisanje, komunikacija
- 7 - Monitoring.

Prvi koraci podrazumijevaju postavljanje demokratskih oblika upravljanja i identifikaciju organizacionih, ljudskih i finansijskih resursa za funkcionisanje eko-muzeja.

Istraživanje: Kada je organizaciona struktura definisana zajedno sa profesionalnim ulogama neophodnim za menadžment, Istraživanje počinje sa identifikacijom nasljeđa zajednice putem katalogovanja, cenzusa na neki način izviđanja. U pogledu ovoga, predlaže se korišćenje inovativnih alata kao što je participativni popis. Ovo je kolektivna i vježba saradnje koja se sastoji iz identifikacije dobara, bilo da se radi o materijalnim ili nematerijalnim, kulturnim ili prirodnim, koje oblast eko-muzeja zauzima i koja pripadaju zajednici i njenim članovima i koja svi mogu da dijele i koriste. Ovo je proces koji uključuje svijest stanovništva o vrijednosti nasljeđa i njegovu odgovornost za upravljanje i poboljšavanje ovih resursa za održivi razvoj. Za ovo su potrebni novi i inovativni pristupi, interdisciplinarnе metode, inovativne prakse i može uključiti stručnjake iz različitih oblasti (antropologe, geografe, gradske arhitekta-planere prostora). Ovo može zahtijevati i dodatne alate kao što su zajednički obilasci, učesničke izložbe i sl.

Istraživanje omogućava i terenske aktivnosti koje su usmjerene na istorijsku rekonstrukciju socijalnih, ekonomskih, kulturnih i prirodnjačkih promjena na teritoriji eko-muzeja. Saradnja sa univerzitetima i/ili ostalim entitetima i centrima uključenim u istraživanje može biti posebno korisna.

U tom pogledu, mapa zajednice ili župe je posebno efektan alat kao i za njegovu učesničku dimenziju.

Mapa zajednice je alat koji mogu koristiti ljudi koji žive na određenom mjestu kako bi predstavio pejzaž, nasljeđe i znanje koje oni prepoznaju kao svoj identitet i koje žele da predaju mlađim generacijama. Mapa naglašava kako lokalna zajednica vidi, doživljava i vrednuje sopstvenu teritoriju, sjećanje, transformaciju, njeno sadašnje stanje i očekivanja u budućnosti.

Može se sastojati od mape ili bilo kojeg drugog rada ili proizvoda za koji zajednica osjeća da je njen.

Mape terena predstavljaju razvoj mapa zajednice. Ovaj alat potiče iz koncepta da je pejzaž izraz civilizacije i sveobuhvatnih kultura i važan je dio kvaliteta života za ljude svuda.

Za razliku od mapa zajednice, „podijeljenog sadržaja “ različite mape terena sadrže pravac ili strategiju koja se primjenjuje u aktivnostima, radionicama, **rutama/turama**, „kulturne činjenice“ prenesene na teritoriju i čine ga dostupnim svima u obliku događaja, pripovijedanja, iskustava.

Primjena mapa terena može biti povjerena **akterima/učesnicima** koji su aktivno uključeni u zajednicu.

Dodatno sredstvo za jačanje istraživačke faze je „Putevima nasljeđa“. „Putevima nasljeđa“ je **osmišljen** i sprovode ga oni koji žive i rade u određenom području eko-muzeja čiji su dio istorijska, kulturna i / ili lična sjećanja i iskustva.

Glavni cilj je podizanje svijesti kod ljudi o prepoznatim kulturnim entitetima/vrijednostima, njihovoj interakciji sa kulturnim nasljeđem u kojem žive i rade,

posebno koristi koje proizilaze iz stanja živjeći uronjeni u ovo „nasljeđe“, kako zbog njegove istorijske vrijednosti, tako i zbog trenutnih aktivnosti.

„Putevima nasljeđa“ može dovesti do različitih ishoda:

- otkrivanje ili ponovno otkrivanje dragocjenih resursa koje nudi mjesto u kojem živite;
- sjećanje na lična iskustva ili preuzimanje iskustava ljudi / svjedoka;
- otkrivanje novih aspekata mjesta za koja se smatralo da su u cjelini poznata;
- ponovno pojavljivanje ugašenih uspomena;
- sticanje znanja;
- iznenađenje i zabava
- Emocije

Šetnja kroz kulturno nasljeđe se razlikuje od popularnog obilaska sa vodičem iz sljedećih razloga:

- to je otvoren i fleksibilan format koji oni koji ga **osmisle** mogu i moraju da protumače šta su osmislili i planirali građani koji, bez obzira na svoje profesionalne uloge, djeluju kao nasljeđe zajednica;
- fokusiran je na značajnu temu koja se uzima kao faktor objedinjavanja ljudi i mjesta u eko-muzej;
- zasnovan je na intervjuima sa svjedocima koji vraćaju prošla sjećanja na mjesta eko-muzeja;
- razgovaraju o njihovom neposrednom iskustvu, ukazuju na to šta im mjesta čini značajnim i šta su njihova očekivanja;
- tema je kulturna u širem smislu i uključuje mjesta eko-muzeja koja nisu direktno uključena uobičajenim protokom posjetilaca i turista;
- omogućava po mogućnosti posjetiocima privatna mesta, koja obično nisu otvorena za javnost, u dogovoru sa vlasnicima koji često djeluju kao svjedoci;
- šetnje se obično **osmišljavaju** i izvode besplatno i na dobrovoljnoj osnovi. Međutim, one

takođe mogu biti organizovani po zadatku za institucije, lokalne vlasti ili privatna tijela, kao kulturna djelatnost od javnog interesa.

Očuvanje: ova faza usmjerena je na oporavak tradicionalnih prostora koji se mogu ponovo koristiti za društvene, kulturne i turističke svrhe, povećavajući na taj način ponudu smještaja pokretanjem inicijative „široko rasprostranjenih hotela“.

Štaviše, faza očuvanja koju sprovodi eko-muzej ima za cilj prenos svjedočenja i preobražaja materijalne i nematerijalne kulture. Jedan od načina za postizanje ovog rezultata je **lansiranje radnje** za oživljavanje drevnih znanja, ponovno otkrivanje usmenih tradicija i stvaranje **banke sjećanja**. Na primjer, muzej luke Trikaze tokom godina proizveo je veliku zbirku audio i video zapisa sa intervjuima sa mornarima, ribarima, brodarima i drugim svjedocima drevnog života i aktivnostima koje se odvijaju u luci povezanoj sa ribolovom bilo direktno ili indirektno. Trenutno, zbirka svjedočenja je dostupna u arhivi **Stalnog kulturnog centra o drevnim tradicijama vezanim za more**.

Poboljšanje/povećanje: sastoji se u identifikovanju i promociji inovativnih načina tumačenja pejzaža i kulturne baštine. Tumačenje je zapravo presudno u aktivnosti eko-muzeja. U današnjem kontekstu, pojam „tumačenje“ je namijenjen opisivanju komunikacionih aktivnosti koje se koriste za unapređivanje razumijevanja i razumijevanja iskustva u prirodnim oblastima, muzejima, istorijsko-arheološkim nalazištima itd. „Tumačenje je obrazovna aktivnost namijenjena otkrivanju značenja i korelacija kroz originalne predmete, neposredna iskustva, ilustrativni materijal, a ne samo putem saopštavanja činjenica“.

Na ovom polju, aktivnosti eko-muzeja mogu se kretati od kreiranja itinerera do planiranja vođenih posjeta primjenom tradicionalnih i / ili inovativnih metoda.

Postoje različite mogućnosti upotrebe savremenih tehnologija **za olakšavanje i komunikaciju predstavljanja mjesta**, sve usmjereno na korelaciju čulnih i konceptualnih aktivnosti postizanjem ravnoteže između materijalne i nematerijalne imovine. U tu svrhu eko-muzej treba da ima stvarni plan ili strategiju tumačenja pružanje različitih alata za osiguranje integrisanog sistema komunikacije.

Ciljevi koje bi Plan tumačenja eko-muzeja trebalo da ima su kratkoročni i dugoročni ciljevi.

Kratkoročni ciljevi:

- da obogati iskustvo posjetioca eko-muzeja;
- predstaviti ljudima eko-muzej u kome se nalaze, povezati sa teritorijom fokusirajući se na ono što ga čini posebnim (**uvođenje u osećaj/smisao mjesta**);
- obezbijediti kontakt tačku za tumačenje čitave teritorije, kao jedinstvene cjeline;
- uspostaviti neka ključna interpretativna iskustva i motivisati posjetioce da učestvuju u njima (na primjer život ribara, trgovina u luci itd.);
- Da definiše program, obrazovni sistem koji uključuje metodologije i standarde za **operatore eko-muzeja** koji se prijave da postanu **nadležni „tumači“**;
- Objasniti integracije i odnose između obale i zaleđa fokusirajući se na komplementarnosti sa lokalnom poljoprivredom, arhitekturom, životnom sredinom i tradicionalnim stilom života mjesta;
- Organizovati interpretativna iskustva posjetilaca tako da ih podsjećaju na ključne koncepte da razumiju teritoriju;
- Obezbijediti objekat koji omogućava lokalnom stanovništvu da ponudi značajna i **privlačna** interpretativna iskustva, na komercijalnoj osnovi.

Dugoročni ciljevi:

- Razviti sistem koji uključuje lokalno stanovništvo;
- Promovisanje imidža područja;
- Podsticanje pozitivnih stavova i ponašanja;
- Povećati uvažavanje posjetilaca o prirodnim i kulturnim dobrima mjesta i unaprijediti njihovo učešće u svrhu zaštite;
- Stvoriti godišnju „atrakciju“ koja uključuje cjelokupno lokalno stanovništvo.

Strateški cilj je predložiti posjetiocu stvarno i očaravajuće putovanje preko eko-muzeja, kroz istoriju teritorije i naroda koji je animiraju ili su je doživjeli, kroz izložbene panoe,

video snimke, realistične rekonstrukcije, interaktivne aktivnosti, zvučne interpretacije, dioramas, plișane životinje, multimedijalne knjige i igre itd.

Drugi mogući naćini obogaćivanja interpretacije nasljeđa ili kulturog terena mogu da ukljućuju:

- Vođene posjete: moguće je predložiti pješaćke rute prateći drevnu topografiju eko-muzeja, postavljanjem malih posjetilaćkih **centara** na određene teme u blizini znaćajnih mjesta eko-muzeja;
- Zbirke predmeta: duboko poznavanje predmeta prošlosti, njihovu materiju, osnovnu tehnologiju, njihovu upotreba u zanatima davnih vremena (ribolov, pomorstvo, brodogradnja, obrada ulova), aura koja ih okrućuje u istoriji koja je viđena da igra bitnu ulogu, mogu biti odlićan naćin prenošnja obrisa identiteta eko-muzeja;
- Pozorišne predstave za rekonstrukciju događaja kroz dramatizovane interpretativne susrete, (istorijske reprize, pripovijedanje prića, likovi, ćitanja itd.);
- Foto konkursi;
- Organizacija privremenih izloćbi;
- Stvaranje obrazovnih paketa za škole;
- Izrada obrazovnih i naućnih publikacija;
- Objavljivanje istorijskih kratkih romana.

Poboljšanje priobalnog eko-muzeja moće se sprovesti kroz proizvodnju robe i usluga. Prućanje usluga je takođe naćin osiguranja ekonomske odrćivosti aktivnosti eko-muzeja. Usluge ćesto prućaju volonteri, ali za neke vrste usluga potrebno je kvalifikovano osoblje.

Vrste usluga uglavnom su povezane sa pristupom i upotrebom mjesta i **zbirke/kolekcije** i poznavanjem lokalnih kulturnih obiljeća.

Usluge se ćesto prućaju u obliku iskustvenih radionica koje omogućavaju posjetiocima eko -muzeja da dođu u kontakt sa lokalnim tradicionalnim vrijednostima, bilo kulturnim bilo vezanim za rućni rad ili vino i hranu.

Obrazovanje, informisanje, komunikacija: obrazovanje i informacije mogu prućiti i **unutrašnji operatori priobalne organizacije** eko-muzeja koji imaju koristi od

kontinuiranog osvežavanja i zainteresovane strane, posjetioci, škole, kroz ciljane nastavne metode.

Muzej luke Trikaze, na primjer, ne samo da je domaćin školskim posjetama, već sprovodi i obrazovne aktivnosti sa kvalifikovanim osobljem u svim obrazovnim ustanovama svih vrsta i na svim nivoima smještenim u toj oblasti, zahtijevajući to. U oba slučaja to se radi u okviru dana otvorenih vrata rezervisanih za škole, u kojima se aktivnosti praktično izvode kao zabava (izrada čvorova, čvorovi prijateljstva, pravljenje i plovidba modela tradicionalnih jedrenjaka od otpada sa plaža – reciklaža jedara, hvatanje vjetra, pravljenje konopaca, reader-buster, itd.)

Za lokalne zainteresovane strane, obrazovne akcije usmjerene su na teme biodiverziteta, zaštitu ugrožene vrste riba, prijem posjetilaca, upravljanje otpadom, pristupačnost mjesta za **posjetioce sa posebnim potrebama**, održivog ribolovnog sistema, zaštite na radu, protokola o bezbjednosti hrane itd.

Komunikacija eko-muzeja je strateško pitanje inicijative toliko da je potrebna izrada plana komunikacije.

Monitoring: to je strateški alat koji predstavlja osnovu za procjenu i samo-procjenju procesa koji doprinose da akcija bude efikasnija kroz analitičko ispitivanje pojedinačnih aspekata na osnovu indikatora i rezultata.

Elementi koji se najčešće prate u eko-muzejima uključuju, na primjer, prisustvo učesnika u inicijativama, iako je ovaj parametar u osnovi broj koji ne odražava elemente vezano za kvalitet inicijativa i, što je još važnije, za stepen uključenosti zainteresovanih strana ili posjetioca. U tom pogledu, kontrolne liste su vrlo efikasni operativni alati za samoprocjenu.

To takođe može uključivati učešće u dobrovoljnu sertifikaciju kvaliteta, kao što je, na primjer, Herity Međunarodna svjetska nevladina organizacija za sertifikaciju Upravljanja kvalitetom kulturne baštine.

5.3 Smjernice o uključenosti i učešću zajednice eko-muzeja

Eko-muzej, kao primjer eko-muzeja koji je aktivno angažovan u potrazi i primjeni alternativnih strategija za unapređenje kulturnog nasljeđa i zaštite životne sredine,

mogao bi predstavljati, ako se ojača i podrži aktivnim učešćem lokalnih zajednica, efikasan model sposoban da pruži praktične odgovore na novi zahtjev za promjene od lokalnih priobalnih zajednica.

Od svog osnivanja, eko-muzeji su iznijeli integrisanu i besprekornu viziju odnosa između ljudi i okoline, gradeći svoje djelovanje na aktivnom uključivanju lokalne zajednice u odgovornom upravljanju i planiranju. U procesima eko-muzeja, nadmoć zajednica je ključni pokretač izbora i strategija. „Uključenost i aktivno učešće **faza se sprovodi kroz sljedeće akcije:**

Faza 1: Definicija eko-muzeja zajednice

Faza 2: Podizanje svijesti i obuka

Faza 3: Uključivanje i unapređivanje stabilnih oblika učešća.

Definicija zajednice eko-muzeja: ova faza se može efikasno sprovesti putem analize zainteresovanih strana. Ovo je vodeći alat u pogledu rezultata na mapi zainteresovanih strana i ima za cilj da se identifikuje na strukturiran i efikasan način na koji ključni akteri treba da uzmu u obzir organizaciju eko-muzeja u svojim aktivnostima. Ipak je očigledno da identifikacija lokalnih aktera ne bi trebalo da isključuje učešće institucionalnih aktera, kao što su lokalne vlasti i institucije koje su direktno zainteresovane za lokalnu samoupravu. Neinstitucionalni akteri uglavnom se odnose na promotivnu grupu eko-muzeja, na lokalna udruženja i sve kategorije tipičnih ekonomskih aktivnosti na teritoriji (ribari, poljoprivrednici, zanatlije, lokalni prerađivači proizvoda itd.), pored različitih kategorija u turističkom smještaju (hoteli, turističke farme, kampovanje, noćenja s doručkom itd.), restoranska djelatnost, volontiranje i usluge (ronjenje, vodiči za životnu sredinu, iznajmljivanje itd.). Stanovnici, posjetoci, kulturni, sportski i umjetnički operatori i drugi lokalni igrači koji zajedno lokalnu zajednicu čine sastavnim dijelom analize zainteresovanih strana. Podsticanje interakcije sa najvećim brojem društvenih grupa na tom području predstavlja garanciju za projekat eko-muzeja, jer širok spektar uključenih aktera odražava pojam „Širenje lokalnog nasljeđa“ koje je kolektivno kulturno dobro koje zahtijeva jednako podijeljene odgovornosti i nadzor.

Podizanje svijesti i obuka: ova faza ima za cilj izgradnju konsenzusa i uključivanje stanovništva lokalne zajednice u aktivnostima eko-muzeja. To bi rezultiralo stimulisanjem učešća zajednice u programe i projekte, dok ga uključuje u identifikovanje i upravljanje projektima, inicijativama, predlozima i strategijama. U cilju toga, u ovoj fazi bi bilo korisno promovisati kampanje za podizanje svijesti na projektu eko-muzeju koji posebno ističe široko rasprostranjene koristi za priobalnu i pomorsku zajednicu sa određenim naglaskom na teme vezane za zaštitu i očuvanje materijalnog i nematerijalnog lokalnog nasljeđa. U ovoj fazi je presudno unapređenje javne rasprave i radionica u kojima je lokalna zajednica pozvana da učestvuje i bavi se složenošću pitanja i teritorijalnih odnosa.

Uključivanje i unapređivanje stabilnih oblika učešća: kao što je već pomenuto, uključivanje

lokalne zajednice je **horizontalni** participativni proces u svim fazama projekta eko-muzeja. Stepem uključenosti lokalne zajednice obično se smanjuje u fazi promocije i pokretanja inicijativa, a zatim se povećava kako se ugled eko-muzeja uspostavlja i organizacija raste.

Instrumenti za uključivanje građana uključuju različite oblike (forume, radionice itd.) i mogu se koristiti na neekskluzivan, pa čak i komplementaran način, u okviru dobro uspostavljenih procesa konsultacija između lokalnih aktera (**GOPP metoda, Metaplan, OST tehnika, EASV metoda** itd.).

Associated partners:

DISCLAIMER

This project is co-financed by the European Union under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA II)

This document has been produced with the financial assistance of the Interreg IPA CBC Italy-Albania-Montenegro Programme. The contents of this document are the sole responsibility of Magnia Grecia Mare association and Local Democracy Agency and can under no circumstances be regarded as reflecting the position of the European Union and of the Interreg IPA CBC Italy-Albania-Montenegro Programme Authorities.